

המשל

סימי פיטרס Source Sheet by

מדרש תנחומא, וירא כ"ב

(א) ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני. מהו לשון הנני, לשון ענוה, לשון חסידות, שפך ענותנותו של חסידים בכל מקום. ויאמר קח נא, אין נא אלא לשון בקשה. משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה, והיה לו גבור אחד נוצח בכל המלחמות. לימים עמדה עליו מלחמה חזקה. אמר המלך לאותו גבור, בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו, שלא יאמרו שרי הסילים שלי, אותן מלחמות ראשונות לא היה בהן ממש. אף כף אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם, נסיתיך בתשעה נסיונות ועמדת בהן, עכשו עמוד לי בנסיון זה, כדי שלא יאמרו ראשונים לא היה בהם ממש.

בראשית רבה י"ב:ט"ו

(טו) ה' אלהים, למלך שהיו לו כוסות ריקים, אמר המלך אם אני נותן לתוכן חמין, הם מתבקעין. צונן, הם מקריסין, ומה עשה המלך ערב חמין בצונן ונתן בהם ועמדו. כף אמר הקדוש ברוך הוא אם בורא אני את העולם במדת הרחמים, הוי חטייה סגיאין. במדת הדין, האף העולם יכול לעמד. אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים, והלואי יעמד.

שמות רבה כ':ז'

(ז) דבר אחר, ויהי בשלח פרעה, כששלח את העם מי צוח ווי, פרעה. משל למלך שהיה בנו הולך למדינה אחרת, הלך ושרה אצל עשיר אחד וקבל העשיר בנו של מלך בעין טובה, כיון ששמע המלך מי קבל בנו ובאיזה מדינה הוא, היה משלם אגרת אצל אותו האיש ואמר לו שלח את בני פעם אחת וב' וג'

הָיָה מְשַׁלַּח בְּכָל זְמַן וּבְכָל שָׁעָה וְשָׁעָה, עַד שֶׁהִלֵּךְ וְהוֹצִיא לְבָנוּ בְּעֶצְמוֹ, הִתְחִיל אוֹתוֹ הָאִישׁ צוֹעֵק עַל שִׁיצָא בְּנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ. אָמְרוּ לוֹ שְׂכַנְיוֹ לָמָּה אַתָּה צוֹעֵק, אָמַר לָהֶם כְּבוֹד הָיָה לִי כְּשֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ אֶצְלִי שֶׁהָיָה הַמֶּלֶךְ כּוֹתֵב אֲגָרַת לִי, וְהָיָה זְקוּק לִי וְהִיִּיתִי סָפוֹן בְּפָנָיו, עִכְשָׁו וְשִׁנְמָשָׁו בְּנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מֵאֶצְלִי אִינּוֹ נִזְקָק לִי בְּדָבָר, לָכֵן אֲנִי צוֹעֵק. כִּף אָמַר פְּרַעָה, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אֶצְלִי הָיָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זְקוּק לִי וְהִיִּיתִי סָפוֹן בְּפָנָיו וְהָיָה מְשַׁלַּח לִי אֲגָרַת בְּכָל שָׁעָה וְאוֹמֵר (שְׁמוֹת ט, א): כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעֶבְרִים שְׁלַח עִמִּי, וְהָיָה פְּרַעָה שׁוֹמֵעַ מִפִּי מִנְּשָׂה שְׁלַח אֶת בְּנֵי וְלֹא הָיָה מְבַקֵּשׁ לְשַׁלְּחָם, כְּשֶׁיִּרְדַּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִצְרַיִם וְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאָמַר (שְׁמוֹת ג, ח): וְאַרְדָּ לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם, הִתְחִיל פְּרַעָה צוֹעֵק וְוִי שֶׁשְׁלַחְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל, לָכֵן נֶאֱמַר: וַיְהִי בְּשַׁלַּח פְּרַעָה.

בראשית רבה ל"ט:א'

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאַרְצָךָ וּגּו' (בראשית יב, א), רַבִּי יִצְחָק פָּתַח (תהלים מה, יא): שְׁמַעֵי בַת וּרְאִי וְהִטִּי אֲזַנְךָ וְשִׁכַחְתִּי עֲמֶךָ וּבֵית אָבִיךָ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק מְשַׁלַּח לְאַחַד שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְרָאָה בִּירָה אַחַת דּוֹלְקָת, אָמַר תֵּאמַר שֶׁהַבִּירָה הַזֹּאת בְּלֹא מְנַהִיג, הַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה, אָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בַּעַל הַבִּירָה. כִּף לְפִי שֶׁהָיָה אָבִינוּ אַבְרָהָם אוֹמֵר תֵּאמַר שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא מְנַהִיג, הַצִּיץ עָלָיו הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ אֲנִי הוּא בַּעַל הָעוֹלָם. (תהלים מה, יב): וַיִּתְּאוּ הַמֶּלֶךְ יִפְיָךְ כִּי הוּא אֲדֹנָיִךְ. וַיִּתְּאוּ הַמֶּלֶךְ יִפְיָךְ, לִיְפוּתֶךָ בְּעוֹלָם, (תהלים מה, יב): וְהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ, הֲגִי וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם.

ילקוט שמעוני על נ"ך תקמ"ט:י"א

(יא) וַיִּקָּם יוֹנָה לְבֵרוּחַ תְּרִשִׁישָׁה מִלְּפָנֵי ה'. וְכִי מִלְּפָנֵי ה' הוּא בּוֹרַח וְהִלָּא כִּבְר נֹאמַר אַנְהוּ אֵלְךָ מְרוּחְךָ וְאַנְהוּ מִפְּנֵיךָ אֲבִרַח אִם אֲסַק שָׁמַיִם וּגּו' וְכַתִּיב עֵינֵי ה' הֵמָּה מִשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ, וְכַתִּיב בְּכָל מְקוֹם עֵינֵי ה' צוֹפוֹת, וְכַתִּיב אִם יִחַתְרוּ בְּשֹׂאֵל מִשָּׁם יָדִי תִקַּח, וְכַתִּיב אִין חֲשַׁךְ וְאִין צִלְמוֹת לְהַסְתֵּר, אֵלֹא אִמַר יוֹנָה אֵלְךָ לַח"ל שֶׁאִין הַשְׁכִּינָה נְגִלִית שֶׁמֶּהֲגוּיִם קְרוּבֵי תְּשׁוּבָה הֵם שְׁלֹא לְחַיִּיב אֵת

ישראל, משלו משל לעבד שברח מרבו כהן לבית הקברות אמר אברח לי לבית הקברות מקום שאין רבי יכול להלך אחרי, א"ל רבו יש לי (א) עבדים כמותך, כך אמר יונה אלך לי לח"ל וגו', אמר הקב"ה יש לי עבדים כמותך שנאמר וה' הטיל רוח (סערה) [גדולה] אל הים. ויתן שכרה (בשמואל ברמז קי"ג):

ילקוט שמעוני על נ"ך תק"נ:ב'

(ב) תניא ר' אליעזר אומר (ב) בחמישי נהפכו מי מצרים לדם, בו ביום יצאו אבותינו ממצרים, בו ביום עמדו מי הירדן לפני ארון ה', בו ביום סתם חזקיהו כל המעינות, בחמישי ברח יונה מפני אלהים, ולמה ברח שפעם ראשונה שלחו להשיב את ערי ישראל ועמדו דבריו (ג) שנאמר הוא השיב את ערי ישראל, פעם שנית שלחו על ירושלים להחריבה, כיון שעשו תשובה עשה הקב"ה ברוב רחמיו ונחם על הרעה ולא החריבה וקראו אותו נביא השקר, פעם שלישית שלחו אל נינוה להחריבה, דן יונה בינו לבין עצמו ואמר יודע אני שהגוים קרובי תשובה הם ויעשו תשובה ומשלה רוגזי על ישראל ולא די שישראל קורין אותי נביא השקר אלא אף עובדי אלילים קורין אותי נביא השקר אברח למקום שאין כבודו שם, משל למלך בשר ודם שמתה אשתו כשהיא מניקה ובקש אשה מניקה להניק את בנו, מה עשה קרא למניקתו להניק את בנו כדי שלא יאבד ברעב, מה עשתה מניקתו של מלך הניחה את בנו וברחה, כיון שראה המלך כך שלח אגרת לתפשה ולחבשה בבית האסרוין ולהורידה למקום שיש בו נחשים ועקרבים, לימים עמד המלך על פי הבאר והיתה בוכה וצועקת למלך, נתגלגלו רחמי המלך עליה והפקיד הממלך להעלותה ולהחזירה. כך יונה כיון שברח מן הקב"ה הסגירו בים במעי הדג עד שצעק לפני הקב"ה והוציאנו,

איכה רבה א':א'

(א) אִיכָה יְשֻׁבָה, וְשִׁלְשָׁה נִתְנַבְּאוּ בְּלִשׁוֹן אִיכָה, מִשָּׁה, יִשְׁעִיָה, וְיִרְמְיָה. מִשָּׁה אָמַר (דברים א, יב): אִיכָה אֶשָּׂא לְבָדִי וְגו'. יִשְׁעִיָה אָמַר (ישעיה א, כא): אִיכָה הִיָּתָה לְזוֹנָה. יִרְמְיָה אָמַר: אִיכָה יְשֻׁבָה בְּדָד, אָמַר רַבִּי לְוִי מְשָׁל לְמִטְרוֹנָה שְׁהִיוּ לָהּ

שְׁלֹשָׁה שׁוֹשְׁבֵינֵינוּ, אֶחָד רָאָה אוֹתָהּ בְּשִׁלְוֹתָהּ, וְאֶחָד רָאָה אוֹתָהּ בְּפִתְחוֹתָהּ, וְאֶחָד רָאָה אוֹתָהּ בְּנוֹוֶלָהּ. כִּי, מִשָּׁה רָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכַבּוּדָם וְשִׁלְוֹתָם וְאָמַר: אֵיכָה אֲשָׂא לְבַדִּי טֶרְחָכְכֶם. יִשְׁעֶיהָ רָאָה אוֹתָם בְּפִתְחוֹתָם, וְאָמַר: אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה. יִרְמְיָה רָאָה אוֹתָם בְּנוֹוֶלָם, וְאָמַר: אֵיכָה יִשָּׁבָה.

איכה רבה א':ג'

(ג) הָיְתָה כְּאֶלְמָנָה, אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כַּהֲנָא הֵם לֹא פָּלְשׁוּ אַחַר מִדַּת הַדִּין, וְהִיא לֹא פָּלְשָׁה אַחֲרֵיהֶם. הֵם לֹא פָּלְשׁוּ אַחַר מִדַּת הַדִּין, שְׁנֵאמַר (במדבר יא, א): וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְגִּים, מִתְאַנְגִּים אֵין כְּתִיב כְּאֵין, אֶלְא כְּמִתְאַנְגִּים. (הושע ה, י): הָיוּ שְׂרָי יְהוּדָה כְּמִסִּיגֵי גְבוּל, מִסִּיגֵי אֵין כְּתִיב כְּאֵין, אֶלְא כְּמִסִּיגֵי. (הושע ד, טז): כִּי כִפְרָה סְרָרָה, כִּי כִפְרָה אֵין כְּתִיב כְּאֵין, אֶלְא כִפְרָה סְרָרָה, וּמִדַּת הַדִּין לֹא פָּלְשָׁה אַחֲרֵיהֶם, הָיְתָה כְּאֶלְמָנָה, הָיְתָה אֶלְמָנָה אֵין כְּתִיב כְּאֵין, אֶלְא כְּאֶלְמָנָה, כְּאִשָּׁה שְׁהִלְףָּ בַעֲלָהּ לְמַדִּינַת הַיָּם וְדַעַתּוֹ לְחֹזֵר אֶלֶיהָ. (איכה ב, ד): דָּרַף קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב, אוֹיֵב אֵין כְּתִיב כְּאֵין, אֶלְא כְּאוֹיֵב. הִנֵּה ה' כְּאוֹיֵב, אוֹיֵב אֵין כְּתִיב כְּאֵין, אֶלְא כְּאוֹיֵב. דָּבָר אַחֵר, הָיְתָה כְּאֶלְמָנָה, רַבִּי חֲמָא בַר עֻקְבָא וְרַבִּינוּ, רַבִּי חֲמָא בַר עֻקְבָא אָמַר לְאֶלְמָנָה שְׁהִיְתָה תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹתֶיהָ וְלֹא הָיְתָה תּוֹבַעַת כְּתַבְתָּהּ. וְרַבִּינוּ אָמְרִין לְמַלְךְ שְׁכַעַס עַל מְטְרוֹנָה וְכַתֵּב לָהּ גִטָּה וְעַמֵּד וְחֲטָפוֹ מִמֶּנָּה, וְכֹל זְמַן שְׁהִיְתָה מְבַקֶּשֶׁת לְנִשְׂאָ לְאַחַר הָיְתָה אוֹמֵר לָהּ הִיכֵן גִּטָּה, וְכֹל זְמַן שְׁהִיְתָה תּוֹבַעַת מְזוֹנוֹתֶיהָ הִנֵּה אוֹמֵר לָהּ וְלֹא כָבָר גִּרְשִׁיתִיךְ, כִּי כָל זְמַן שְׁיִשְׂרָאֵל מְבַקֶּשֶׁת לְעַבְדָּ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הִנֵּה אוֹמֵר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (ישעיה נ, א): אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת אִמְכֶם, וְכֹל זְמַן שְׁמְבַקֶּשֶׁת לְעֲשׂוֹת לָהֶם גְּסִים כְּבַתְחֻלָּה, אוֹמֵר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבָר גִּרְשִׁיתִי אִתְּכֶם, הֲדָא הוּא דְכְתִיב (ירמיה ג, ח): שְׁלַחְתִּיךְ וְאַתָּן אֶת סֵפֶר כְּרִיתֶיךָ אֶלֶיךָ. דָּבָר אַחֵר, הָיְתָה כְּאֶלְמָנָה, רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּינוּ, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אֶלְמָנָה, וְאַתָּה אוֹמֵר כְּאֶלְמָנָה, אֶלְא אֶלְמָנָה מְעַשְׂרֶת הַשָּׁבָטִים וְלֹא מִשְׁבֵּט יְהוּדָה וּבְנֵימִין. וְרַבִּינוּ אָמְרִין אֶלְמָנָה מְאֵלוֹ וּמְאֵלוֹ, וְלֹא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר (ירמיה נא, ה): כִּי לֹא אֶלְמָן יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה מְאֵלֶיהוּ.